

Araştırma - İnceleme Dizisi

TÜRKİYE'DE EĞİTİM BİLİMLERİ TARİHİ

Cavit Binbaşıoğlu

ÖNSÖZ

Öğretmen yetiştirme konusu, ülkemizde son yıllarda Millî Eğitimimizin önemli bir sorunu olmuştur. Bu konu üzerinde önemli toplantılar yapılmaktadır. Bu soruna çareler ararken öğretmen yetiştirme işimizin tarihini bilmek kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

Öğretmen yetiştirmek, bir ülke sorunu olmaktan önce, bir eğitim bilimi sorunudur. Bu nedenle, onun tarihini eğitim bilimleri tarihinden ayırmak mümkün değildir. Bugüne kadar, bu ilişkiyi belirten derli toplu bir yayın yapılmamıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için "Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma" adlı bu çalışmayı yapmış bulunuyoruz.

Kitabımız, bir "Giriş" ten sonra üç kısımdan oluşmaktadır.

"Giriş" kısmında "Araştırmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi" açıklanmıştır. Birinci Kısımda "Öğretmen Okulları Açılmazdan Önce Eğitim Bilimleriyle İlgili Anlayış ve Öğretmen Yetiştirme" üzerinde durulmuş ve "Öğretmen Okullarının kısa tarihi" açıklanmıştır.

Bu kısımda; araştırma konusuna genel bir yaklaşım yapılmakta, araştırmanın genel bir çerçevesi çizilerek, soruna okurların dikkati çekilmektedir. "Öğretmen Yetiştirme Sorunu ve Eğitim Hareketleri" kısmı, kitabın özünü oluşturmaktadır. Burada öğretmen yetiştirme sorunu ve eğitim bilimi ile ilgili hareketler dört bölümde incelenmektedir:

- 1 - Tanzimat Döneminde,
- 2 - Birinci Meşrutiyet ve Mutlakiyet Döneminde,
- 3 - İkinci Meşrutiyet Döneminde,
- 4 - Millî Mücadele Yılları ve Cumhuriyet Döneminde.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi, kendi içinde ayrıca dört bölüme ayrılmıştır.

- 1 - 1920 - 1953 Arası,
- 2 - 1953 - 1973 Arası,
- 3 - 1974-1982 Arası,

4 - 1982'den sonra (Öğretmen Yetiştiren Okullar ve Kurumlar Üniversiteye Bağlandıktan Sonra.)

İkinci kısımda, her dönemde öğretmen yetiştirmenin özünü oluşturan şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. Öğretmen Meslek Dersleri (Pedagojik Formasyon Dersleri);
2. Meslek Dersleri Öğretmenleri: Kimlikleri, Meslekî Kişilikleri, Öğretim Yöntemleri, Eğitim Görüşleri;
3. Okula Öğrenci Alımı ve Yatılılık Durumu;
4. Öğretmen Yetiştirmek İçin Alınan Diğer Önlemler;
5. Dönemle ilgili Eğitim Hareketleri: Açılan yeni okullar, eğitimle ve özellikle öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak çıkarılan yasa, yönetmelik ve programlar, yeni eğitim ve öğretim girişimleri, öğretim ilke ve yöntemleri vb...

Her dönemde bu sorunlar açısından yapılan işlemler, birbiriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu sırada, ülkemizdeki eğitim akımları, eğitimcilerimizin başlıca eserleri,

eğitim politikalarımız ve uygulamalarımız ortaya konmuş; yer yer bunların eğitimsel değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu sırada, eğitimcilerimizin görüşleri, eğitim bilimlerine katkıları, varsa program ve yönetmelik hükümleri, öz olarak ortaya konmuştur.

Eğitimcilerimizin görüşleri, yöntemleri ve davranış özellikleri, yeni nesillere birer mesaj verecek niteliktedir. Bunların yeni eğitimcilerimiz tarafından bilinmesi, onlara yeni düşünler üretme ve atılımlar yapma imkânı sağlayacaktır. En azından, davranışlarının yeniden düzenlenmesine vesile olacaktır.

Öğretmen yetiştirme tarihimiz içinde yüzlerce "Meslek Dersleri" öğretmeni gelmiş ve geçmiştir. Bunların hepsine ulaşılammıştır. Ancak, eserleri çok bilinenlerin önemli bir kısmı üzerinde durulmuştur. Bu da ancak, 1970'e kadar yapılabilmıştır. Bundan sonra öğretmen yetiştiren okulların sayısı çoğaldığı gibi, meslek dersleri öğretmenlerinin sayısı da çoğalmıştır. Aradan daha fazla bir zaman geçtikten sonra, bunlar da ayrı bir araştırma konusu olabilir. Eğitimcilerin kişilikleri, hakkındaki bilgi, en çok ilgili bu oldukları yerde verilmiştir.

Türkiye'de eğitim bilimlerinin gelişmesi ile öğretmen yetiştirme arasındaki ilişki, kitapta açık olarak ortaya konmuştur. Bu ilişki, öğretmenin meslekî bilgisini artıracak gibi, eğitim sorunlarının daha iyi değerlendirmesine de imkân verecektir.

Kitabın "Ekler" kısmında, öğretmen yetiştirme ile ilgili eğitim tarihimizin önemli belgelerine yer verilmiştir. Bu kısımda, bu belgelerin diline dokunulmamıştır; fakat, metin kısmında, bunlar, anlamayı kolaylaştırmak için, Türkçeleştirilerek alıntılar yapılmıştır. Bu amaçla, görebildiğim ve taradığım öğretmen meslek dergilerinin bibliyografik bir özeti ek'te sunulmuştur.

Bu araştırmada, özellikle eski metinleri anlama ve yorumlamada bazı güçlüklerle karşılaştım. Bunların çözümünde değerli öğretmen ve arkadaşlarımın yardımlarını gördüm. Bunlara, burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

"Sonuçlar ve Öneriler" kısmında önce, bulguların, öğretmen yetiştirme ile ilgili sorunları bakımından, genel bir özeti yapılmış ve bunu, "Öneriler" izlemiştir. Öneriler de, daha önceki uygulamalardan çıkarılmıştır. Bunlar dışında, kitapta yer alan çeşitli rapor özetlerinde de çok çeşitli öneriler vardır.

Ayrıca, kitabımız, yer yer eğitimcilerimizin eğitim bilimleriyle ilgili özet metinlerini de kapsamaktadır. Bunlar da birer pedagoji eseri gibi okunabilir. Buralardaki görüş ve öneri üzerinde yeniden düşünülebilir, sonuçlar yeniden değerlendirilebilir. Kısaca: Öğretmen yetiştirmede ve Eğitim Bilimleri anlayışında, Türkiye'de üretilen ya da var olan yazıya geçmiş önemli düşünler, bu kitapta genel çizgileriyle bulunmaktadır.

Eğitim akım ve hareketleri ile en çok ilgili görülen yönetici ve eğitimcilerimizin kısa biyografilerine de kitapta yer verilmiştir. Eksiklikleri bulunmakla birlikte, bunlar, daha geniş araştırmalara girişeceklere birer ipucu görevi görebilir. Kişi unvanları, zamanındaki biçimi ile gösterilmiştir.

Konunun çok geniş olduğu dikkate alınrsa, bazı eğitim hareketlerinin unutulmuş ya da gözden kaçmış olabileceği muhakkaktır. Bunların hepsinin dikkate alınması, daha geniş bir ekip çalışmasını gerektirir. Bu çalışma, böyle bir çalışmaya da ışık tutabilir. Muhtemel eksiklikler için özür dileriz.

Burada şunu da belirtelim ki, bazı eğitimcilerimizin doğum ve ölüm tarihleri ile görüldüğü öğrenimi tesbit etmek mümkün olamamıştır. Okurlarımızdan bu konuda bizi aydınlatacak olanlar olursa, başka bir vesile ile, onları da yayımlamaya çalışacağız.

Öğretmen yetiştirme sorunu ile eğitim ve öğretim amaç ve ilkelerine; ilgili yasa, yönetmelik, program, karar ve uzman raporlarına - özet halinde de olsa - önemli bir yer verilmiştir. Bu nedenle, kitabımızda, öğretmen yetiştirme ve genel olarak eğitim ve öğretimle ilgili, bugüne kadar düşünülmüş ve gerçekleştirilmiş olan işler bir bütün halinde ortaya konmuştur.

Kitapta yer alan değerlendirmeler, eğitimimizin bugünkünden daha iyi olabilmesi için bir özeleştiri olarak kabul edilmelidir.

Bu haliyle, bu araştırmamız, sadece öğretmen yetiştirmemizin tarihi ile ilgili değil, Türkiye’de eğitim bilimlerinin gelişmesinin de bir tarihi olmuştur. Bu nedenle, üzerinde çalışılmakta olan “Öğretmen yetiştirme” siyasasının tesbitine ve eğitim bilimlerimizin gelişmesine yardım edebilirse, amacına ulaşmış olacaktır.

Son olarak şunu da belirtmeliyim: 1991 yılı Şubatında, Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı sayın Prof. Dr. Saim Kaptan’ın, “Çağdaş Eğitim” adlı öğretmen meslek dergisinin 163. sayısında “Öğretmen Yetiştirmede Alarm Zilleri Çalıyor” başlıklı bir yazısı çıktı. Bu yazıda öğretmeni yetiştirecek öğretmenin niteliklerine değiniliyordu. Bu yazı, bana bu önemli sorunun tarihsel yönden araştırılması fikrini telkin etti. Bu çalışma, böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur. Bana esin kaynağı olduğu için, sayın Prof. Dr. Saim Kaptan’a teşekkürlerimi sunarım.

Ankara, 1. 12. 1992

Cavit BİNBAŞIOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	IX

GİRİŞ**ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMLERİ**

Sorun	1
Amaç	1
Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler	2
Araştırmada Kullanılan Bazı Terim ve Tanımlar	2
Sınırlılıklar	3

I. KISIM**TARİHSEL BİR ÖZET****I - ÖĞRETMEN OKULLARI AÇILMAZDAN ÖNCE EĞİTİM****BİLİMLERİ İLE İLGİLİ ANLAYIŞ**

1. Eski Türklerde ve Selçuklularda Eğitim Anlayışı	5
2. Osmanlılarda Eğitim anlayışı	7

II - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN KISA TARİHİ

1. Osmanlılar Dönemi	11
2. İlk "Öğretmen Okulu"nun Açılışı	11
3. Öğretmenliğin Bir Meslek Olarak Kabulüne İlişkin İlk Hüküm	13
4. Eğitimin Laikleşmeye Başlaması	13
5. Ayrı Okullar İçin Ayrı Öğretmen Yetiştiren Okulların Açılması	14
6. İstanbul'da Üç Bölümlü Büyük Öğretmen Okulunun Açılması	15
7. Öğretmen Okullarının Yenileştirilmesi: Sâti Bey Dönemi	15

8. Köy Göre Öğretmen Yetiştirme Düşünceleri	16
9. Köy Öğretmen Okullarının ve Köy Enstitülerinin Açılması	18
10. Köy Enstitülerine Karşı Yapılan Eleştiri ve Köy Enstitüleri ile Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi	19
11. Yedek Subay Öğretmen Yetiştirme Uygulamasının Başlaması	20
12. Yüksek Öğretmen Okullarının Açılması ve Kapanması.....	20
13. İlköğretmen Okullarının “Öğretmen Liseleri” Haline Getirilmesi	21
14. Eğitim Enstitüleri Dal Öğretmenliği Bölümleri	22
15. Öğretmen Yetiştiren Okul ve Kuruluşların Üniversiteye Devri	22

II. KISIM VERİLER VE YORUMLAR

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SORUNU VE EĞİTİM HAREKETLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT DÖNEMİ (1840-1876)

I - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	23
1. Darülmualimîn Nizamnamesi'nde Meslek Dersleri	23
2. 1870'te Açılan Darülmualimat'ta Meslek Dersleri	24
II - “MESLEK DERSLERİ”NİN ÖĞRETMENLERİ: KİMLİKLERİ, MESLEKÎ KİŞİLİKLERİ VE ESERLERİ	25
Ahmet Kemal Efendi (Sonraları Paşa)	26
Ahmet Cevdet Efendi (Sonraları Paşa)	26
Dr. Rüştü (Kayserili)	27
Mehmet Cevdet Efendi	28
Selim Sabit Efendi	28
III - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE STAJ ÇALIŞMALARI	32
IV - ÖĞRENCİLERİN OKULA ALINMASI VE YATILILIK DURUMU	32

V - KALİTELİ ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK İÇİN	
ALINAN DİĞER ÖNLEMLER	33
VI - OKULLARIN YENİLEŞMEYE BAŞLAMASI VE TANZİMAT	
DÖNEMİNDE GÖRÜLEN DİĞER EĞİTİM HAREKETLERİ	33
Mühendishane - i Bahr-i Hümayun'un Açılması	33
Mühendishane -i Berr-i Hümayun'un Açılması	34
II. Mahmut'un İlköğretim Zorunluluğu ile İlgili Fermanı	34
Rüştiye Mekteplerinin Açılması	35
Tanzimat Döneminde Yenileşme ve Usul-i Cedid Hareketleri	35
1847'de İlkokul Yönetmeliği'nin yayımlanması.....	37
Miri-Miran Ethem İbrahim Paşa'nın Eğitim Kitabının Yayımlanması	38
İlk Darülfünunun (Üniversitenin) Açılması	39
Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin Yayımlanması ve Sonrası	41
Telif ve Tercüme Hareketlerinin Başlaması	42
ÖZET VE SONUÇ	44

İKİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ MEŞRUTİYET VE MUTLAKİYET DÖNEMİ (1876-1908)

I - ÖĞRETMEN OKULLARINDA ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	47
II - MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENLERİ: KİMLİKLERİ, MESLEKİ KİŞİLİKLERİ VE ESERLERİ	51
Aristokli Efendi	51
Süleyman Paşazade Sami Bey	51
Musa Kâzım Bey	53
Ayşe Sıdıka Hanım	57
Ziver Bey	59
Halide Edip (Adıvar)	60
Abdurrahman Şeref Bey	61
III - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE STAJ ÇALIŞMALARI	61
IV - ÖĞRENCİLERİN OKULA ALIMI VE YATILILIK DURUMU	62

V - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK İÇİN ALINAN ÖNLEMLER	62
VI - DÖNEMİN EĞİTİM DURUMU VE BAZI EĞİTİM HAREKETLERİ	63
II. Meşrutiyet'ten Önce Okulların Durumu	63
Yeni Eğitimi Halka Götürme Çabaları	65
Ahmet Mithat Efendi'nin Çalışmaları	65
M. Hikmet'in Çevirdiği "Çocuk Eğitimi" Kitabı	67
Zeynizade Mehmed Hâzık'ın "Çocuk Eğitimi" Kitabı	67
Velirıza Paşazade Ragıp'ın "Kadın Eğitimi" Kitabı	68
İş Eğitimine Yönelik Hareketlerin Başlaması	68
Fransa'da "Kayalar Köyü Deneme Okulu"	68
İngiltere ve Almanya'da Açılan Yeni Okullar	69
Bir Türk Eğitimcisinin "Eğitimde İş" İlkesine İlişkin Düşünceleri	69
Türkiye'de Açılan "Eğitimde İş" ilkesine Uygun Bir Okul: Darülhayr-ı Âli	70
Maarif Nazırı Münif Paşa'nın Elifbayı (Alfabeyi) Sadeleştirme Girişimi	72
Sadrazam Sait Paşa'nın Eğitimle İlgili Önerileri	72
I. Meşrutiyet Sonrası Dönemde Disiplin Yöntemleri	73
ÖZET VE SONUÇ	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908-1920)

I - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	77
1. II. Meşrutiyet Döneminin Başlangıcında	77
2. 1915 Tarihli Öğretim Programında	77
3. Daha Sonraki Değişiklikler	78
II - MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENLERİ: KİMLİKLERİ, MESLEKİ KİŞİLİKLERİ VE ESERLERİ	78
• Mustafa Sâti Bey ve Fenn-i Terbiye Kitabı	78
Sâti Bey'e Göre Eğitimin Toplumsal İşlevi	80
Sâti Bey'in Eğitim Anlayışı	81
Sâti Bey'in Öğretmen Okulunu Yenileştirmesi	82
Sâti Bey'in Diğer Eserleri	83
Sâti Bey'in Savunduğu Genel Öğretim Yöntemleri	85

Sâti Bey'in Okuma ve Yazma Öğretimine Katkıları	86
Sâti Bey'in Eğitimimize Getirdiği Diğer Yenilikler	86
• Ethem Nejat	88
• Sabri Cemil (Aykut)	90
• İsmail Hakkı Baltacıoğlu	91
İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun "Talim ve Terbiye'de İnkılap" Kitabı	92
İ. Hakkı Baltacıoğlu'na Göre Okul ve Eğitim	94
İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun "Üretici Eğitim" Görüşü	95
İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi	97
• Muallim Cevdet	100
• Kâzım Nami Duru	100
• Selim Sırrı Tarcan	101
• Nafi Atuf Kansu	101
• Mehmet Ali Sancaktar'ın Kitabı	103
• Mehmet Ali Aynî'nin Kitabı	103
• Necmettin Sadık Sadak'ın Kitabı	103

III - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA

VE STAJ ÇALIŞMALARI	104
---------------------------	-----

IV - OKULA ÖĞRENCİ ALIMI VE YATILILIK DURUMU .....

V - KALİTELİ ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK İÇİN ALINAN DİĞER ÖNLEMLER	106
---	-----

VI - DÖNEMİN BAZI EĞİTİM HAREKETLERİ .....

Tevfik Fikret'in İçinde Bulunduğu Bir Eğitim Hareketi	107
Kayalar Deneme Okulu ile İlgili Bir Eserin Yayımlanması	108
Yeni Fikirleri Yayımlayan Dergiler	108
Köye Göre Öğretmen Yetiştirme Sorunu	108
"Çok Amaçlı Okullar" Açma Girişimi	109
• Prens Sabahattin ve İşlevsel Eğitim Görüşü.....	110
• Emrullah Efendi: Tûba Ağacı Kuramı ve İlköğretim Zorunluluğu	111
İlköğretimin Zorunlu ve Parasız Olması	114
• Tevfik Fikret'in Bilim ve Gerçek Sevgisi: "Yeni Mektep" Görüşü	117
• İsmail Mahir Efendi'nin İş Eğitimi Görüşü	119

İkinci Meşrutiyet Döneminde Eğitim Tartışmaları	120
• Ziya Gökalp ile Sâti Bey Arasında	
“Ulusal Eğitim” Tartışması	121
• Ziya Gökalp ile Sâti Bey Arasında	
“Eğitimde Ödül ve Ceza” Konusunda Yapılan Tartışmalar	124
• Ziya Gökalp ile Sâti Bey’in “Karakter ve	
Kişilik” Konuları Üzerindeki Tartışmaları	126
Ziya Gökalp’in Diğer Eğitim Görüşleri	128
Terbiye Encümeni Çalışmaları	129
İkinci Meşrutiyet Döneminde Okulların Amaçları	131
İkinci Meşrutiyet Döneminde Okullarda Eğitim Yöntemleri	132
İkinci Meşrutiyet Döneminde Okullara Yeni Giren Bazı Dersler ve	
Bu Derslerdeki Öğretim Yöntemleri	133
Öğretmen Örgütlenmesi	135
ÖZET VE SONUÇ	136

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE YILLARI VE CUMHURİYET DÖNEMİ

I - 1920-1923 ARASI

I - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	139
1. Öğretmen Okullarının 1924 Programında	139
2. Köy Öğretmen Okulları Programında	139
3. Yeni Köy Öğretmen Okullarında	140
4. Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsünde	141
5. Yüksek Öğretmen Okulunda	143
6. Erkek Teknik Öğretmen Okulunda	145
7. Kız Teknik Öğretmen Okulunda	145
8. Yüksek Köy Enstitüsünde	146

II - MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENLERİ: KİMLİKLERİ,

ESERLERİ VE KİŞİLİKLERİ	147
• İhsan Sungu	147
• Mustafa Rahmi Balaban	150
• Cemil Sena	153

• Eyüp Hamdi Akman	153
• Dr. Halil Fikret Kanad	154
• Hıfzırrahman Raşit Öymen	158
• İbrahim Alâeddin Gövsa	159
• Ali Haydar Taner	159
• Hüviyet Bekir Bek	160
• Nevzat Ayasbeyoğlu	160
• Hasip Ahmet Aytuna	162
• Dr. Ziya Dalat	163
• A. Fuat Baymur	163
Yüksek Köy Enstitüsü “Meslek Dersleri” Öğretmenleri	
• İ. Hakkı Tonguç	166
• M. Rauf İnan.....	166
• Yunus Kâzım Köni	167
• Dr. İbrahim Yasa	168
• Hürrem Arman	168
• Fevzi Ertem	168
III - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE	
VE STAJ ÇALIŞMALARI	169
IV - OKULA ÖĞRENCİ ALIMI VE YATILILIK DURUMU	171
V - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK İÇİN ALINAN DİĞER ÖNLEMLER	172
VI - DÖNEMİN EĞİTİM HAREKETLERİ	173
Eğitim Amaçları ve Öğretimin Nitelikleriyle İlgili Düşünceler	173
1. İlk Hükümet Programında	173
2. Maarif Kongresinde Atatürk’ün Düşünceleri	174
Eğitimle İlgili İlk Genelgenin Yayımlanması ve Bunu	
İzleyen Eğitim Hareketleri	176
• İsmail Safa Özler	176
Maarif Misakı’nın Hükümleri	177
Diğer Genelgeler	178
“Ulusal Eğitim” İlkesi	180
Millî Eğitim Siyaseti	182
Tevhid -i Tedrisat Kanunu’nun (Öğretimi Birleştirme Yasasının)	
Yayımlanması	184

Elifba (Alfabe) Kongresinin Yapılması ve Alfabe	
Komisyonunun Kurulması	185
Alfabe Komisyonu Çalışmaları ve Sonuçları	187
John Dewey'nin Raporunun Yayımlanması	189
Maarif Teşkilâtı Hakkında Kanununun Yayımlanması	195
• Mustafa Necati Bey	196
İlkokul Programının Yayımlanması (1926)	197
Cumhuriyet Döneminin İlk Pedagoji Kitabının Yayımlanması	200
• Reşat Şemsettin Sırer	200
Gazi Öğretmen Okulunun Açılması ve Gelişmesi	202
Türk Harflerinin Kabulü ve "Millet Mektepleri" Uygulamasının	
Başlaması ve Gelişmesi	209
Cumhuriyet Döneminin İlk "İlkokul Yönetmeliği"nin Yayımlanması	211
İş Eğitime Yönelik Hareketlerin Yeniden Başlaması	214
Köycülük Hareketinin Başlaması ve Köy Öğretmenlerinin	
Niteliklerinin Belirlenmesi	218
• Mehmet Saffet Engin	221
1933 Üniversite Reformu ve Dr. Reşit Galip	229
Türkçe Bilim Terimlerinin Kullanılması	232
1936 Tarihli İlkokul Programının Yayımlanması	233
Cumhuriyet Halk Partisi İlkelerinin T.C. Anayasası'na Girmesi	234
1937'de Köy Öğretmen Okullarının ve 1940'ta Köy Enstitülerinin	
Açılması ve Kapanması	237
Köy Enstitüleri Kanunu	238
Köy Enstitüleri Öğretim Programı	240
Köy Enstitülerinde Meslek Dersleri	245
Köy Enstitülerinin Özellikleri ve Eğitimimize Katkıları	246
Köy Öğretmen Okullarının ve Köy Enstitülerinin Kurucuları	247
• Saffet Arıkan	247
• Hasan Âli Yücel	249
• İsmail Hakkı Tonguç	251
İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü Çalışmaları	252
• Sadrettin Celâl Antel	253
İlk Öğretim Seferberliğinin Başlaması	254

Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinin Çalışmaları	256
Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Diğer Eğitim Fakültelerinin Çalışmaları	257
Pedagoji Dersinden “Eğitim Psikolojisi” Dersine Geçiş	257
• Ömer Hilmi Mart	262
Eğitim Sorunlarına Adlerci ve Psikanalitik Yaklaşım	265
• Dr. Mitat Enç.....	266
• Fevzi Selen	267
• Dr. Halis Özgü	267
Türk Ahlâkının İlkelerinin Saptanması ve Uygulama Önerileri	267
1945'te Eğitim Enstitülerinin Açılması	275
Okul-Aile Birliklerinin Kurulması	277
1948 Tarihli İlkokul Programı'nın Yayınlanması	279
1948 Tarihli İlkokul Programının Getirdiği Yenilikler	281
4. Millî Eğitim Şûrası'nın İlkokul Programına Katkıları	285
Okullarda Demokratik Eğitim	287
1949 Tarihli Orta Okul Programının Yayınlanması	296
Liselerin 3 Yılda 4 Yıla Çıkarılması ve Sorunlar	299
• Dr. Ziya Somar	302
ÖZET VE SONUÇ	303

II - 1952-1973 ARASI

1950'Lİ YILLAR	310
I - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	310
1. Beşinci Millî Eğitim Şûrasında “Meslek Dersleri” Programı Üzerinde Tartışmalar.....	311
• Dr. Bedi Ziya Egemen	312
2. Tartışmaların ve Yeni Programların Değerlendirilmesi	315
Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Yeni Bir Öneri	320
3. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü	321
4. Eğitim Enstitülerinin pedagoji Bölümü Dışındaki Bölümlerinde Meslek Dersleri	325
5. Yüksek Öğretmen Okullarında Meslek Dersleri	326

6. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu	326
7. Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu	326
8. Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu	327
9. Yüksek İslâm Enstitüleri	327

II - MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENLERİ: KİMLİKLERİ, MESLEKİ KİŞİLİKLERİ VE YÖNTEMLERİ

• Vedide Baha Pars	328
• Turhan Oğuzkan	329
• H. Şükrü Selçikoğlu	330
• Nusret Köymen	331
• Feriha Baymur	332
• H.Hüsnü Cırıtlı	332
Araştırma Tekniği Dersi	334
• M. Fuat Gündüzalp	335
• Faruk Caner	336
• Muvaffak Uyanık	337
• Refik Durlu	338

III – PEDAGOJİ BÖLÜMÜNÜN DERSLERİNDE YAPILAN

DEĞİŞİKLİKLER VE ÖĞRETMENLERİNİN YETİŞTİRİLMESİ..... 338

IV – YENİ BİR EĞİTİM HAREKETİ 339

Gazi Eğitim Enstitüsünde Bir “Özel Eğitim”

Bölümünün Açılması ve Kapanması .....

• Özel Eğitim Bölümünün Öğretmenleri .....

• Remzi Öncül .....

• Yabancı Öğretmenler .....

1960’ LI YILLAR 342

I - ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ VE BU DERSİ

OKUTAN ÖĞRETMENLER 342

Pedagoji Bölümünde Okutulan Dersler,

Kitapları ve Bunların Öğretmenleri .....

a - Esas Dersler .....

b - Yardımcı Dersler .....

c - Seçmeli Dersler .....

d - Programla İlgili Notlar .....

II - EĞİTİM ENSTİTÜLERİNİN PEDAGOJİ BÖLÜMÜ	
DIŞINDAKİ BÖLÜMLERİ İLE DİĞER OKULLARIN	
MESLEK DERSLERİ	348
III - 1967-68 ÖĞRETİM YILI BAŞINDA EĞİTİM BÖLÜMÜNDE	
YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER	348
a - Esas Dersler	348
b - Seçmeli Dersler	349
c - Eğitim Enstitülerinin 1968 Programında Eğitim Bölümü Dışındaki	
Bölümlerde Yer Alan Meslek Dersleri	349
IV - İLK ÖĞRETMEN OKULLARINDA MESLEK DERSLERİ	350
V - EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE MESLEK DERSLERİ VE ÖĞRETMENLERİ	352
a - Gazi Eğitim Enstitüsünde	352
• Dr. Selâhattin Ertürk	352
• Hâzım Ayatar	352
• İhsan Ögüş	352
• Dr. Fatma Varış	352
• Naşit Sarıca	352
• Dr. Ferhan Oğuzkan	353
• Orhan Çaplı	353
• Şevket Türkyılmaz	353
• Cavit Binbaşığolu	353
• Dr. Şefik Uysal	354
• İsmet Sayın	354
• Dr.M.Fuat Turgut	354
• Sıral Ülkü	354
• Dr.Doğan Ergun	354
b - İstanbul Eğitim Enstitüsünde Meslek Dersleri Öğretmenleri	355
• Fikret Özgönenç	355
• Kemal Kaya.....	355
• Diğer Meslek Dersleri Öğretmenleri	355
c - İzmir Eğitim Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmenleri	356
• Sabri Kolçak	356
d - Balıkesir-Necati Eğitim Enstitüsü	
Meslek Dersleri Öğretmenleri	356

• İbrahim N. Özgür	356
• Cevdet Demiray	356
VI - ÖĞRETMEN OKULLARINDA ÇALIŞAN MESLEK	
DERSLERİ ÖĞRETMENLERİ	356
VII - MEÇHUL ÖĞRETMENLER	357
VIII - DÖNEMİN BAŞLICA EĞİTİM HAREKETLERİ	358
Köy Okullarında “Birleştirilmiş Sınıflar” Sorunu ve Prof. Dr. K.V.Wofford’un Raporu	358
Orta Öğretim Okullarının Yenileştirilmesi: Çok Amaçlı Okulların Açılması ve Kapanması	366
Rehberlik Etkinliklerinin Okullara Girişi	369
Ders Araçları Yapım Merkezinin Kurulması	371
• Kenan Okan	372
Öğretici Filmler Merkezinin Kurulması	373
Ders Araçlarından Eğitim Teknolojisine Geçiş	373
Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporunun Yayınlanması ve Öğretmen Yetiştirme Sorunu.....	374
İlkokula Öğretmen Yetiştirme	376
Orta Öğretim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirme	377
Teknik Okullara Öğretmen Yetiştirme	378
Yüksek Öğretmen Okullarında Öğretmen Yetiştirmesi	379
Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporunun Yayınlanması	382
1968 Tarihli İlkokul Programının Yayınlanması	384
Pedagoji Derneğinin IV. Eğitim Kongresinin Yapılması	387
İlköğretim ve Eğitim Kanununun Yayınlanması	388
Eğitimin Planlaştırılması ve Değerlendirilmesi Sorunu	389
Demokratik Eğitim Hareketlerinin Hızlanması	393
Bir Eğitim Fakültesi Kurulması İhtiyacı ve A.Ü.Eğitim Fakültesinin Kurulması	395
Fakültenin Bölümleri	397
Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü (EPH)	397
Eğitim Programları ve Öğretim	

Bölümü (EPÖ)	398	
Eğitim Yönetimi ve Planlaması		
Bölümü (EYP)	399	
Her Üç Bölümde Okutulan Dersler	401	
Millî Eğitim Temel Kanunu'nun Yayımlanması	402	
IX - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE STAJ		
ÇALIŞMALARI	403	
a - İlköğretmen Okulları	403	
b - Eğitim Enstitüleri	406	
X - OKULA ÖĞRENCİ ALINMASI VE YATILILIK DURUMU		406
İlköğretmen Okulları ve Eğitim Enstitüleri	406	
Yüksek Öğretmen Okulu	408	
Kız Teknik Öğretmen Okulu	408	
XI - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK İÇİN ALINAN		
DİĞER ÖNLEMLER	408	
ÖZET VE SONUÇ	410	

III - 1974 - 1982 ARASI

I - ÖĞRETMEN YETİŞTİREN OKULLARIN AD VE ÖĞRETİM	
SÜRELERİNİN DEĞİŞMESİ	414
a - 2 Yıllık Eğitim Enstitülerinde Öğretmen Meslek Dersleri	415
b - 3 Yıllık Eğitim Enstitülerinde Meslek Dersleri	416
c - Yüksek Öğretmen Okullarında Meslek Dersleri	417
II - ÖĞRETMEN YETİŞTİREN OKUL VE KURULUŞLARDA	
MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ TALİM VE TERBİYE	
KURULU KARARLARI	417
Hızlandırılmış Programlar Uygulanması	418
III - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE STAJ	
ÇALIŞMALARI	419

IV - OKULA ÖĞRENCİ ALINMASI VE YATILILIK DURUMU	419
V - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK VE YETİŞEN ÖĞRETMENİ GELİŞTİRMEK İÇİN ALINAN DİĞER ÖNLEMLER	419
EĞİTİM ENSTİTÜLERİNİN DURUMU VE ESKİ YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULLARININ KAPATILMALARI.....	420
YAYGIN YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMUNUN AÇILMASI.....	422
ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURULUŞLARIN ÜNİVERSİTELERE DEVRİ	423
ÖZET VE SONUÇ.....	424

IV - 1982'DEN SONRA

I - YENİ DÜZENLEME VE ÖĞRETMEN MESLEK DERSLERİ	425
II- EĞİTİM YÜKSEK OKULLARI PROGRAMLARINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER	426
III - EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN MESLEK DERSLERİ PROGRAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER	428
1. Derslerin Adlarında Yapılan Değişiklikler	428
2. Programa Yeni Konan Dersler	429
3. Programdan Çıkarılan Dersler	429
4. Meslek Derslerinde Öğretim Materyalleri ve Yöntemlerinde Ortaya Çıkan Değişiklikler	429
IV - MESLEK DERSLERİYLE İLGİLİ UYGULAMA VE STAJ ÇALIŞMALARI	430
V- ÖĞRENCİ ALIMI VE YATILILIK DURUMU	431
VI - ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEK VE YETİŞEN ÖĞRETMENİ GELİŞTİRMEK İÇİN ALINAN ÖNLEMLER	432
VII - ÖĞRETMEN YETİŞTİRME KONUSUNA YÖNELİK TOPLANTILAR	433
ÖĞRETMEN YETİŞTİREN YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARININ DÜNÜ-BUGÜNÜ VE GELECEĞİ SEMPOZYUMU.....	433
1. Öğrenci Alımı	434

2. Öğretim Kadrosu	434
3. Dersler	435
4. Pedagojik Formasyon (Meslek Dersleri)	435
5. Yöntem, Uygulama ve Staj Çalışmaları	436
6. Ders Araç ve Gereçleri	436
7. Sınıflarda Öğrenci Kalabalıklığı	437
8. Ders Dışı Çalışmalar	437
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME DANIŞMA KURULU TOPLANTISI.....	437
TÜSİAD'IN "TÜRKİYE'DE EĞİTİM" RAPORUNUN YAYIMLANMASI	440
1. Genel Öneriler	441
2. Öğretim Elemanı, Yönetici ve Uzman Yetiştirilmesi	441
3. Hizmet İçi Eğitim	442
4. Öğretmenlerin Örgütlenmesi	442
ÖZET VE SONUÇ.....	443

III. KISIM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

I - GENEL	451
II - YETİŞECEK ÖĞRETMENİN NİTELİĞİ	453
III-ÖĞRENCİ ALIMI	454
IV - ÖĞRETİM ELEMANLARININ KİŞİLİKLERİ, YETİŞMELERİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ	456
V - ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARIN PROGRAMI VE MESLEK DERSLERİ.....	458
VI-ÖĞRETİM, UYGULAMA VE STAJ ÇALIŞMALARI	460
VII - YATILILIK DURUMU	460
VIII - DİĞER ÖNERİLER	461
EKLER	
Ek. 1-A: 1851 (1267)'de Ahmet Cevdet Efendi'nin Hazırladığı Darülmualimîn Nizamnamesi (Türk Harfleriyle Yazılışı).....	465
Ek - 1-B: Darülmualimîn Nizamnamesi'nin 2. Sayfasının Fotokopisi (2. Paragrafta, Okunan Dersler Arasında "Usul-i İfade ve Tâlim" Vardır)	468

EK - 2: 1895 Yılında Düzenlenen Programa Göre Darülmuaallimat'ın "Usul-i Tedris" Dersi Programı	469
EK - 3: Çeşitli Tarihlerde Öğretmen Okullarının Programları	471
EK - 3-A: Darülmuaallimîn Programı, İptidaiye Şubesi (1900)	471
EK - 3-B: Darülmuaallimîn Programı, Rüştiye Şubesi (1900)	471
EK - 3 -C: Darülmuaallimîn Programı, Âliye Şubesi (1900)	472
EK - 3-D: Darülmuaallimîn Programı (1900)	473
EK - 3-E: Rüşti Darülmuaallimîn (1904).....	474
EK - 3-F: Âliye Kısmı Fen Şubesi (1904)	475
EK - 3-G: Âliye Kısmı Edebiyat Şubesi (1904).....	475
EK - 3-I: Darülmuaallimîn i İptidai Ders Cetveli (1331/1915)	476
EK - 3-İ: İptidai Darülmuaallimîn ders cetveli (1341/1924).....	477
EK - 3-J: İptidai Darülmuaallimat Ders Tevzi Cetveli (1341/1924)	478
EK - 3-K: 1927 - 28'de Açılan Köy Öğretmen Okulları	479
EK - 3-L: Muallim Mektepleri Ders Tevzii Cetveli (1931)	480
EK - 3-M: İlköğretmen Okullarının Meslekî Sınıflarının Haftalık Ders Cetveli (1937)	481
EK - 3-N: Öğretmen Okulları Haftalık Ders Dağıtma Cetveli (1953)	482
EK - 3-O: Köy Enstitüleri Ders Dağıtım Cetveli (1953)	483
EK - 4: Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim İlkelerini Açıklayan İlk Genelge	484
EK - 5: Maarif Vekili Vasıf (Çınar)'ın Bir Genelgesi	494
EK - 6: Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Bir Lâyiha (Dr. Halil Fikrat Kanad)	498
EK - 7: Eğitim Fakültelerinin Eğitim Bilimleri Dışındaki Bölümlerinde Okutulan Öğretmen Meslek Derslerine İlişkin Bazı Yayımlar (İlk Basımları Gösterilmiştir).....	503
EK - 8: Köy Enstitüsü Programında Meslek Dersleri (1943)	506
EK - 9: 1950'lerden Başlayarak 1982'ye Kadar Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim ve Diğer Bazı Bölümlerinde Kullanılan Öğretmen Adayı Derecelendirme Görüşme Fişi	511
EK -10: 1967-68 Öğretim Yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümüne Konulan İlk "Eğitime Giriş" Dersinin Programı	512
EK - 11: 1967-68 Öğretim Yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümüne Konulan "Eğitim İdareciliği" Dersinin İlk Programı	514
EK - 12: XII. Millî Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Komisyonunun Raporu	517
EK - 13: Eğitim Yüksek Okulu Ders Programı (1991 Yılı Başına Göre)	527

EK - 14: Gazi Eğitim Fakültesi'nin Eğitim Bilimleri Bölümü Dışındaki Bölümlerinde Okutulan Meslek Dersleri (1991)	528
EK - 15: Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Ders Programı (1991)	529
EK - 16: Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Elemanları (1991)	539
EK - 17: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üye ve Yardımcıları (1991)	541
EK - 18: Eğitim Bilimleri Fakültelerinde Okutan Dersler (1991)	543
EK - 19: Öğretmen Meslek Kitapları	546
EK - 20: Öğretmen Meslek Dergileri	548
EK - 21: Yüksek Köy Enstitüsü Öğrencisi Ali Yılmaz'ın Müfettişlik Stajı	569
EK - 22: İlköğretim Seferberliğinin Yapıldığı Yıllarla İlgili İki Anı	571
EK - 23: Eğitimci H.Hüsnü Cırıtlı'nın Eğitim Durumumuzla İlgili Bir İrdeleme Yazısı: Büyük Sorun	573
EK - 24: Saffet Arıkan 1935' te Millî Eğitim Bakanlığına Atandığı Zaman Atatürk'ün Ona Verdiği Direktiflerle İlgili Bir Belge	578
KAYNAKÇA	583
KİŞİ ADLARI DİZİNİ	589